

בבא מציעא פה

משה שווערד

1. שערים מצויינים בהלכה

דף פח. עד שיראה פני הבית. מפרש בערה"ש (הל' מעשרות סי' צו ס"ג) דעיקר גמר מלאכתו למעשר הוא המירוח, אך לזה צריך גם ראיית פני הבית, אבל בלא מירוח אין ראיית פני הבית כלום, שאם הכניס התבואה במוץ שלה לבית הרי היא פטורה מן המעשר, ודבר זה מבואר במס' פסחים (ט.) מערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה, כדי שתהא בהמחו אוכלת ופטורה מן המעשר, ופרש"י דחובת הטבל חלה בראיית פני הבית, וזה בראיית פני הבית לא נגמרה מלאכתו לחול עליו שם טבל, וכשגמר מלאכתו כבר בתוך הבית הוא, ואין אלו פני הבית אלא כשנכנס דרך פתחים וכו'.

2. תוספות מסכת בבא מציעא דף פח עמוד א ד"ה עד שיראה

עד שיראה פני הבית - וא"ת והא תנן בפ"ג דמעשרות (מ"ה) ומייתי ליה בשילהי יוצא דופן (גדה דף מז: ושם ד"ה איזהו) איזהו חצר שחייבת במעשר ... וי"ל דמודה ר' ינאי דחצר קובעת מדרבנן והא דאומר עד שיראה פני הבית היינו מדאורייתא וא"ת לר' יוחנן דאמר חצר קובעת מדאורייתא אמאי יגמור לר"א וי"ל דאיירי בחצר שאין הכלים נשמרים בתוכה דלא קבעה אלא מדרבנן.

3. רמב"ם יד החזקה הלכות מעשר פרק ד

(ז) כשם שהבית קובע למעשר כך החצר קובעת למעשר ומשיכנסו לחצר דרך השער נקבעו אע"פ שלא הכניסו לתוך הבית:
(ח) אי זו היא חצר הקובעת כל שהכלים נשמרין בתוכה או שאין אדם בוש מלאכול בתוכה או חצר שאם יכנס אדם לה אומרין לו מה אתה מבקש וכן חצר שיש בה ב' דירין או שהיא לשני שותפין שאחד פותחה ונכנס ואחד בא ונכנס או יוצא ונועל הואיל והן פותחין ונועלין הרי זו קובעת:

4. תוספות מסכת בבא מציעא דף פח עמוד א ד"ה הכא בתאנה

הכא בתאנה העומדת - לאו דוקא נקט תאנה דאין בו מעשר אלא מדרבנן דמדאורייתא לא מחייב אלא דגן ותירוש ויצהר והכא איירי מדאורייתא אלא נקט תאנה לפי שהיו מצויין ביניהם.

• רמב"ם יד החזקה הלכות תרומות פרק ב

(א) כל אוכל אדם הנשמר שגידוליו מן הארץ חייב בתרומה ומצוה עשה להפריש ממנו ראשית לכהן שנאמר ראשית דגנך תירושך ויצהרך תתן לו מה דגן תירוש ויצהר מאכל בני אדם וגידוליו מן הארץ ויש לו בעלים שנאמר דגנך אף כל כיוצא בהן חייב בתרומות וכן במעשרות:

• שיטה מקובצת מסכת בבא מציעא דף פח עמוד ב

כי קאמר רבי ינאי בתאנים וענבים. יש ספרים דגרסי הכי. ואיכא למידק היכי עריב תאנים עם ענבים ורבי ינאי ורבי יוחנן בדאורייתא קמירי ומעשר תאנים אינו תורה וכמו שכתבנו למעלה. ויש

לומר דתאנים בגררא דענבים נקטינהו לפי שהם רגילין להזכירם יחד הביאו לפניו תאנים וענבים שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שבועה שאיני אוכל תאנים וענבים ועל כן לא נמנעו מלהזכירם יחד אפילו במקום שדברו בו לדבר תורה. ודכוותה גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. ורש"י גורס זתים וענבים והיא הנכונה וכן היא בנסחאות הישנות. הרשב"א:

וזה לשון הראב"ד: ונראה לי דכל שבעת המינים שהם חייבים בככורים חייבים בתרומה ומעשרות דגמר ראשית ראשית מראשית כל פרי האדמה וראשית דגנך תירושך ויצהרך. מיהו ענבים דאמרינן הכא שיטפא בעלמא היא אידי דאמר תאנים נקט ענבים כי אחים הם ולא היא תאנים מדרבנן וענבים מדאורייתא. ובענבים דקיימי לאכילה חצר קבעה מדאורייתא ויקב נמי קבע ובתאנים חצר קבע מדרבנן וחטים ושעורים נמי אי נמרחו שלא בגרן חצר קבעה להו. עד כאן:

• שערים מצויינים בהלכה

והנה בשטמ"ק (ע"ב) הביא בשם הראב"ד, דכל ז' המינים שהם חייבים בכיכורים חייבים בתרומה ומעשרות דגמר ראשית מראשית כל פרי האדמה, וראשית דגנך תירושך ויצהרך. וכ"כ בתשו' הרדב"ז (ח"א סי' תקסג). וצ"ע בסתירת הראב"ד, ועי' במנ"ח (מ' שצה-ב ד"ה וראיתי) דאפשר שחזר בו, או דתרי ראב"ד הוי. וכ"כ בשו"ת חת"ס (ח"ו סי' כד ד"ה וצריך) לענין אחר דשני ראב"ד היו, שזה שבשטמ"ק אינו הראב"ד בעל ההשגות, ועי"ש שכותבי הדורות נבוכו קצת בזה.

והשגות הראב"ד (מעשר פ"א ה"ט) כדברי התוס' כאן, שאינו חייב מה"ת דק דגן ותירוש נוע"ע בהשגות הראב"ד מע"ש פ"א ה"ג, ותרומות פ"ג הט"ז. וכ"ה שיטת הרמב"ן כאן, והובא בשטמ"ק, וכ"ה בפ"י הרמב"ן עה"ת (ראה יד-ככ), וסיים בזה"ל, והזהר בזה שכבר טעו בו מגדולי המחברים, ועי"ש במלבי"ם. וכ"כ התוס' בכמ"ק נשבת סח. ד"ה דאית, ר"ה יב. ד"ה תנא, חולין ו: ד"ה והתיר, ועוד. ועי' במשל"מ

5. חדושי הריטב"א מסכת בבא מציעא דף פח עמוד א

והא דאמרינן ונופה נוטה לחצר או לבית. פי' שהנוף סמוך לפתח הבית או לחצר וכאשר מלקטו מבפנים ומכניסו איכא ראיית פני הבית או פני החצר, דאילו כשנוטה מלמעלה דרך ראשי הכותל אין כאן כניסה אלא דרך גגות דלא שמה כניסה ואינה קובעת, אלא ודאי כדאמרן.

6. חדושי הריטב"א מסכת בבא מציעא דף פח עמוד א

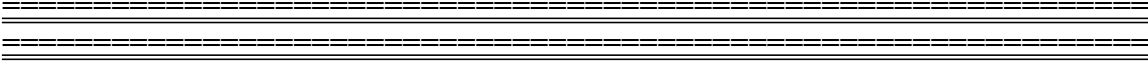
ולוקח מדאורייתא מחייב. כלומר וכי מקח קובע מן התורה דאיצטריך קרא למפטר פועל דלא ליקבע כלוקח, אדרבה לוקח לא מיחייב במעשר כלל דתניא עשר תעשר ואכלת ולא מוכר תבואת זרעך ולא לוקח, והקשה רבינו תם מהא דאמרינן בככורות (י"א ב') מנין ללוקח טבלין מן הגוי שפטור במעשר שנאמר כי תקחו מאת בני ישראל את המעשר לוקח מישראל חייב לוקח מגוי פטור, והתם מדאורייתא קאמר ולא מדרבנן, ותיירץ דהכא בשנתמרחו כבר ברשות מוכר וכיון דמוכר פטור לוקח נמי פטור והתם בשמרחן לוקח הילכך לוקח מישראל חייב ולוקח מן הגוי פטור, וא"ת א"כ מאי פריך הכא לוקמה לההיא דלעיל דלוקח חייב שלקחן קודם גמר מלאכה [וי"ל דפועל שאינו אוכל אלא בזכות תורה אינו זוכה עד שיאכל ומכיון שלקט תאנה בבית נגמרה מלאכתה, נמצא כלוקח אחר גמר מלאכה] ואילו לוקח ודאי אינו חייב אלא כשלקחן קודם מירוח ומרחן דהכי אוקימנא ההיא דככורות בדמרחינהו לוקח.

והא דאמרינן תבואת זרעך ולא מוכר לומר שהמוכר אף על פי שמרח פירותיו או שראו פני הבית פטור לעשר. ופירש הרמב"ם דדוקא בשמרחן על דעת למכור דבאותו מירוח לא נתחייבו וקרינא ביה ואכלת ולא מוכר, ולוקח לא מיחייב כיון שכבר נפטרו בשעת מירוח שהיא עונתן, אבל מרחן המוכר על דעת לאכול חל עליהם חובת מעשר לאלתר ואף על פי שנמלך למכרן חייב והלוקח ממנו חייב לעשר ויפה כיון, ותדע שהרי גזרו חכמים על הלוקח דמאי של ע"ה, ואמאי דהא כיון דמוכר לא מיחייב לעשורי אין כאן חיוב תורה וכיון דרוב עמי הארץ מעשרים למה גזרו עליהן משום חיוב מעשר דרבנן אלא ודאי כדאמרן, ומיהו ליכא לפרושי ההיא דככורות בלוקח פירות ממרחין מבעה"ב שמרחן לאכילה דההיא בשמרחן לוקח פרישנא התם וכדכתיבנא לעיל, נמצאת למד דהלוקח מחייב או כשמרחן הוא או כשמרחן מוכר לאכילה.

פטור מדאורייתא איכא הא דמשמע בכל
 הש"ס דדמאי אינו אלא מדרבנן משום דרוב
 ט"ה מטעמים הם הא בלא"ה פטור מדאורייתא
 מטעם לקוח וט"ה שהירלו דמ"מ נפק"מ
 דמטעם לקוח חייב מדרבנן במלות נתיבה
 ליהנו לכבן וללוי משא"כ בדמאי ט"ה פ"ק
 דיומא, אכן הרמב"ן ז"ל הוצא בשעת"ק
 הקשה דמ"מ עיקר תקנת דמאי קשה את"ל
 דאפי' ודאי עבד לקוח אינו אלא מדרבנן
 למה החמירו בדמאי, והוכיח מזה דפטור
 דלקוח אינו אלא בשמרחן המוכר ט"מ למכור
 אבל בשמרחן ט"מ לאכול כבר נתחייבו הפירות
 ואינו נפטר ט"מ מכירה וכ"ד הרמב"ם ז"ל
 פ"ב ממשער ט"ה, והרשב"ה ז"ל הו"ן
 דעיקר תקנת דמאי הוא דאיכא למגזר משום
 דזימנין דאורחים על שולחנו ט"ה, ומבואר
 מדברי הרשב"ה ז"ל אלו דהאכול אלל חזירו
 אין צוה פטור דלקוח והיינו משום דלא
 זכה צו בתורת שלו אלא מדבעה"צ קאכיל,
 וכן מתבאר מהב"ה דנדרים דל"ד צ" לאפקוי
 דאי חזמני עלי לפירוש הר"ן ז"ל ט"ה,
 ולפרש"י ז"ל שם אין כאן ראי'. וכן לפירוש
 הרא"ש ז"ל שם אין ראי' ואדרבה משמע
 מלשון הרא"ש ז"ל בסוף דבריו ז"ל דשעת
 אכילתו קניא ט"ה, ופירוש ר"ת ז"ל בתוס'
 הוא כהר"ן ז"ל ט"ה, ובמל"מ פ"ב משכירות
 בשם מהר"יט ז"ל בהשו"ב דאינו זוכה צו
 שנתנו לפניו לענין שיכא יכול לקדש צו את
 האשה וט"ה שם במל"מ בשם רבינו יונה ז"ל
 שזוכה צו.

סימן מח
במזמין את חבירו שיאכל אצלו
אי קונה מה שנותנים לפניו
הקשו בתוס' צ"מ דפ"ה ח' ד"ה תצוה
לשיטת ר"ת ז"ל דלקוח אחר מרוח

אך י"ל עוד דדבר שאין הצעלים מקפידים
 כלפי כל העולם שאני דלא ממון הוא
 גבי משא"כ במזמין דמכל מקום הצעלים
 מקפידין לגבי אחרונה וממונה הצעלים הוא
 וא"א לזכות בלא דעה והקנאה הצעלים ויש
 נסלפל עוד בכל זה.

8. **חדושי הריטב"א מסכת בבא מציעא דף פח עמוד ב**

והאי דאמרינן עשר תעשר ואכלת. משמע דהאי ואכלת באכילת שאר פירות קאי, וקשה דהא קרא לא מיירי אלא באכילת מעשר בירושלים כדכתיב ואכלת לפני ה' אלקיך, וי"ל דהתם בספרא דריש מדסמיך ואכלת דקרא לעשר תעשר דהאי ואכלת אכולה תבואה קאי עשר תעשר ואכלת כדינך מעשר שני בירושלים ושאר תבואה המתוקנת בכל מקום.

9. חדושי הריטב"א מסכת בבא מציעא דף פח עמוד ב

ופרכינן א"כ קרא גופיה דכנפשיך למאי כתבה רחמנא. ומהדרין דאתא לכדתניא מה נפשך אם חסמת פטור אף פועל אם חסמת פטור. פרש"י ז"ל אם קצצת דמים שלא יאכל פטור מלאו דלא תחסום ולא תילף לחיוביה בק"ו מבהמה כדלקמן ע"כ, ונראה מדבריו ז"ל דבהמה לא מהניא בה קציצה והכי איתא במתני' שאינו קוצץ על ידי בהמתו וכן הלכה, ויש לפרש עוד אם חסמת פטור אף על פי שלא קצץ ולומר שהוא פטור ממלקות אלא שחייב לשלם מה שהיה אוכל וכדאמרינן בחוסם את הפרה שמשלם ד' קבין לפרה, והכא דכו"ע חייב לשלם בדיני אדם כיון שאינו לוקה.

10. ריטבא [קוק]

מאי לאו משיפקסו אפי' בשדה. פי' 182 אלמא מצינו חיוב מעשר בשדה כיון דאיכא גמר מלאכה. וא"ת 183 מאי קושיא, דהא ר' ינאי מדאורייתא קאמר, והא דפקוס מדרבנן הוא, שהרי אין חיוב תרומה בקשואין ודלועין מן התורה 184 וי"ל דכל דתקון דרבנן כעין דאורייתא תקון, ואם 185 אין מרוח קובע מן התורה בדגן, הא ודאי אינו קובע מדרבנן 186 בקשואין ודלועין.

מש"כ כאן דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ואי מדאורייתא לא חייב לר' ינאי בפיקוס א"כ ראה פני הבית, גם מדרבנן אי אפשר לחייב בכה"ג. וזה סותר למש"כ שם דאפשר לחייב מדרבנן גם כשאין חיוב מן התורה. ובתוס' הכא ד"ה מאי הק' קר' רבינו ותי' תירוצים אחרים ולא ניהא להו בתי' רבינו דכל מה דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון, דגם לעיל פח, א בד"ה ער הק' מה שהק' רבינו ותי' דאין החיוב אלא מדרבנן, ובזה הלכו לשיטתם דאפשר לחייב מדרבנן גם מה שלא חייבה תורה. אבל לרבינו צ"ע. וצ"ל דיש הברל בין חצר החייבת מדרבנן לבין פיקוס. דאם מה"ת חייב בשראה פני הבית מפני שזהו גמר מלאכתו, דהכנסתן זוהי גמר מלאכתן, אפשר ל' דחצר אפשר לחייב בה מדרבנן דהכנסה לחצר דמיא לבית ומיקרי כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון. ואע"ג דכ' רבינו לעיל שם דחצר בבית לא מיחלף, זה רק דאין חשש שיכואו להפריש מן החיוב על הפטור. אבל תקנת רבנן להפריש בשנכנס לחצר, היא דומיא דאורייתא דמיא לנכנס לבית. אבל בנדוד' בפיקוס לא דמיא כלל לבית. דאם נאמר דרק ראיית פני הבית היא גמר מלאכתן מה"ת, אין לחייב מדרבנן בפיקוס ולומר שגם הוא גמר מלאכה, דגמר מלאכה הוי בהוצאה מן השדה והכנסתן לבית ולא בפיקוס שהוא עדיין בשדה ולכן

מעשר ה"א. 169 שבת כג, א. 170 כ"ה בחי' הרמב"ן והר"ן וברשב"א בשימ"ק. 171 עיי' ספרי פ' ראה פיקוס קה. 172 מילה זו מיותרת ובמהד' לונדון הקיפה בסוגריים. 173 כ"ה בכל כתי"י. ולפנינו: אלא מדרבנן. 174 כ"ה בכל כתי"י. ולפנינו ליתא. 175 רבינו ל"ג בגמ' אלא, כבכל כתי"י (כדלעיל הע' 173), ולכן פי' דהכוונה בגמ': אלא. 176 בע"א. 177 כן הוא בכל כתבי היד. ולפנינו נוסף: כנפשיך. 178 בד"ה אם, וכד"ה פטור. 179 לקמן צג, א. 180 כ"ה ברי"ף רמז תקג. 180 * כ"ה ברשב"א בשימ"ק לקמן צב, ב. וכ"פ הטור בחור"מ סי' שלו בשם הרמ"ה שחייב לשלם. אמנם עיי' בשו"ת חו"י שפי' פטור ומותר. ועיי' במש"כ רבינו לקמן צ, ב ד"ה החוסם דאיכא איסור דרבנן. 181 לקמן צא, א. 182 כ"פ רש"י בד"ה איזהו. 183 עיי' בתור"ה מאי ובתוס' הרא"ש. 184 עיי' בד' רבינו לעיל בע"א ד"ה הכא ובמש"כ שם בהע' 148. 185 כ"ה בכ"ס ובכ"ג ובשימ"ק. ובכ"ל: וא"כ. 186 עיי' לעיל פז, ב בד' רבינו ד"ה א"ר וכן פח, א ד"ה ור' יוחנן שהק' כיצד אמר ר' ינאי דחצר אינה קובעת למעשרות והרי משניות מפורשות הן דחצר קובעת. ותי' שם דהחיוב אינו אלא מדרבנן. ולכאורה ק' על

כ' רבינו דזה לא מיקרי כעין דאורייתא תקון. 187 כן

11. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף פח עמוד ב

[ט] ואיבעית אימא כי קאמר רבי ינאי בזיתים וענבים דלאו בני גורן נינהו - מפרשים רש"י ותוס' שזיתים וענבים העומדים לאכילה חייבים במעשר מה"ת. ויוצא חידוש שלא רק יין ושמן חייב מה"ת אלא אף זיתים וענבים, דהגמ' כאן מיירי בדין דאורייתא שהרי ר' ינאי יליף מקרא, וגם ר' ינאי קאמר שבעינן כניסה לבית, ומדרבנן סגי בכניסה לחצר כמש"כ תוס' [ד"ה עד].

שיטת הרמב"ן [עה"ת ראה יד - כב] שזיתים וענבים מדרבנן ומה"ת חייב רק יין ושמן. הטורי אבן [ר"ה טו: הובא ברש"ש פח. ומנ"ת מצוה שצה - ב] מביא את הרמב"ן ומקשה עליו מהגמ' אצלנו.

והרמב"ן אצלנו בסוגיה כתב שגם זיתים וענבים שחושב לאוכלם חייבים מה"ת. החכ"א בספר שערי צדק [פ"ב בינת אדם אות א] והחזו"א [שביעית ז - כד] מקשים שהרמב"ן אצלנו סותר את דברי הרמב"ן עה"ת. החזו"א מתרץ שכוונת הרמב"ן שבסתמא ענבים עומדים לייך, ואז אין הענבים חייבים מה"ת [עד שיעשה מהם יין], אבל אצלנו שעומדים לאכילה חייב מה"ת. מיהו תלמיד ר' יונה [ברכות מה. מדפי הרי"ף] כתבו שלא מצינו מה"ת כלל תרומה בזיתים וענבים.

עוד מקשה השערי צדק ממתנ' [פ"ק דתרומה] תורמין משמן על הזיתים ומיין על הענבים, אלמא זיתים וענבים חייב מה"ת כמו יין ושמן, דאל"כ הוי מהחייב על הפטור. ולפי החזו"א י"ל שמייירי היכא שאין עומדים לעשות מהם יין ושמן.

האו"ש [תרו' פ"ה סוף ה"ד] כתב שדוקא תרומה ומעשר ראשון אינם נוהגים בזיתים וענבים, אבל מעשר שני נוהג, ומביא דכ"כ הסמ"ג ויליף מקרא, וא"כ אפשר שר' ינאי בא למעט בזיתים וענבים שפטור ממע"ש עד שיכנס לבית.

12. שערים מצויינים בהלכה

אבל חטין ושעורין גורן בהדיא כתיב ביה. פרש"י והדאמר (פסחים ט.) חבר שמת כו' כו' אושעיא דאמר מערים אדם על תבואתו וכו', לית ליה האי תירוצא וכו'. וכ"כ בתוס' ר"י החסיד במס' ברכות (לא. ד"ה מערים). והקשה בפנ"י (ברכות שם ד"ה בגמ') לפ"ז אמאי אמרינן בגמ' שם דברי ר' אושעיא הלכה פסוקה היא, והיאך הוי הלכה פסוקה, כיון דכאן לית ליה הך דר' אושעיא, ולא תי' כלום [וכ' שיבאר זה כאן, וכ"כ הפנ"י בביצה יג. ד"ה ומה, ולא נמצא כאן כלום]. ובצל"ח (שם) ומנ"ח (מצוה שצה-ג) הביאו קושיא זו משמו, ולא ראו שכבר הקשה כן בחי' הרמב"ן והובא בשטמ"ק, ובחי' הר"ן ביותר ביאור, ותי' דמהניא הא דר' אושעיא דאילו דש זורה והכניסה לבית נקבעה אע"פ שלא עשה לה מירוח, שראיית פני הבית קובעת כאילו נתמרח, וכשלא מירח ולא העמיד ערמה אלא דש זורה מעט מעט אין כאן קביעות, ואעפ"כ אם הכניס לבית הוקבע בראיית פני הבית, אבל כל שהכניסה במרץ ודש זורה בבית ולא עשה לה מירוח פטורה לעולם, ועי"ש ברמב"ן שכך נראין דברי הר"מ הספרדי [כוונתו להרמב"ם, והו' מש"כ הרמב"ם מעשר פ"ג ה"ו זורה מעט מעט וכו'], אלא שהוא לא קבע כהאי לישנא בתרא דבחסים ושעורים

בגורן תלינהו רחמנא עכ"ל, ובאמת שכ"מ בהדיא מלשון ספר החינוך (סוף מצוה שצה) והא דאמר ר' אושעיא וכו' והיא הלכה פסוקה כו' מייירי בשלא העמיד ממנו ערמה בתוך ביתו ולא מירחה אלא דש זורה מעט מעט בלא מירוח וכו', [ועי"ש שהמנ"ח שם כ' דדברי החינוך אינו מובן וכו' דמאי חידש ר' אושעיא כו' עי"ש. וזה מחמת שלא ראה ר' השטמ"ק הנ"ל. ועפ"ז מיושב ג"כ קושיית המנ"ח המוכא במאמר הקודם. וכן בביאור הגר"א (סי' שלא ס"ק קמז) כתב שהרמב"ם אינו מחלק בין קשואין ודלועים לתבואה כמש"כ התוס', אלא בין התחיל לגמור הכל שמתחייב אפי' בבית, לזורה מעט מעט שבוה מייירי ר' אושעיא]. וע"ע במקדש דוד (מעשרות, סי' נר-ב).

13. תוספות מסכת בבא מציעא דף פח עמוד ב ד"ה ומה שור

ומה שור שאינו אוכל במחובר - במסקנא דריש דשור אוכל במחובר והשתא אכתי לא מסיק אדעתיה ובלאו הכי לא קאי האי ק"ו ואם תאמר אמאי עביד ק"ו שאינו אמת לפי המסקנא הוה ליה למיעבד ק"ו ומה שור שאי אתה מצווה להחיותו אוכל כו' ויש לומר דניחא ליה לעשות קל וחומר מאכילה בשעת מלאכה שבא ללמוד.

14. שערים מצויינים בהלכה

לא תחסום שור בדישו. כתב בריקאנטי (תנא כה-ד) הטעם שאסור לחסום שור בדישו, כי עונש המשורר עם הנשים שירים של תפלוח להתגלגל בשור, וכיון שיש לנשמה צער מזה, לכן אל תוסיף לה צער שלא תוכל לפתוח פיה, ועי' במס' סוטה (מח.) זמרא דבקרי שרי, ופרש"י שהולכין לקול השיר דערב עליהם, ועו"ש זמרי גברי ועני נשי פריצותא, זמרי נשי ועני גברי כאש כנעורת.

15. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף פח עמוד ב

[ג] ויהא אדם מצווה על חסימתו מקל וחומר משור - מקשים המל"מ [מאכלות אסורות ב - א] ותרומת הכרי [סימן ערב] והרי אין עונשין מהדין, וכי תימא שלא בעינן קרא לפטור ממלקות אלא לפטור מאיסורא, הא ליתא שבאמת איסורא איכא כמש"כ החינוך [מצוה תקעו] שמי שמונע מהפועל לאכול ביטל עשה.

א. המל"מ מתרץ ע"פ המ"מ [שם] שכתב היכא שאיכא עשה ובא ק"ו להוסיף לאו, אז מענישין מהדין, וה"נ הכא איכא ביטול עשה.

השער המלך [מאכלות אסורות ב - א ד"ה האמנם] חולק על המל"מ, וכתב שהמ"מ דיבר היכא שאיכא לאו הבא בכלל עשה, ולא דיבר היכא שיש עשה בלבד, ומביא שכן חילק הרב מוצל מאש. והשאגת אריה [סימן פ] מוכיח מהתוס' [פסחים מא א] שחולקים על עצם החידוש של המ"מ.

ב. השער המלך מתרץ [על קושית המל"מ] שהך ק"ו אינו אלא לאיסורא, ואף על גב דאיכא עשה ס"ד שיש גם לאו, ואתא קרא למעט שליכא לאו, אמנם איסור עשה איכא. והחות יאיר [הנ"ל אות ה] כתב שקרא בא למעט מאיסורא, והא דקאמר פטור הכוונה פטור ומותר, ומשמע כוונתו שליכא שום איסור וגם עשה ליכא.

ג. הבית אהרן מתרץ שהפסוק בא למעט שאינו חייב תשלום ממון, ומביא שיטת הרמ"ה שחייב ממון אבל הרמב"ם לא הזכיר שחייב ממון, וכתב המנ"ח [מצוה תקעו - י] דמשמע שהרמב"ם פליג על הרמ"ה ופטר מתשלומין, ולפי דבריו י"ל שזה ילפינן מקרא.

16. יד דוד מסכת בבא מציעא דף פח עמוד ב

ויהא אדם מצווה על חסימתו מק"ו משור. וכתב במשנה למלך פ"ב דמאכלות אסורות [ה"א] דקשה דהא אין מזהירין מן הדין, וכי תימא דלאו להלקותו פריך אלא לאיסורא בעלמא, וכמ"ש מרן בכללי התלמוד, דאף דאין מזהירין מן הדין היינו להלקותו, אבל לאיסור שפיר נפקא לן, דא"כ צריכין לומר לפי תרוצא דגמרא דלימודא דכנפשיך אתא דאפילו איסורא נמי ליכא, ובוודאי אי אפשר לומר כן דבלאו ק"ו איסורא מיהו איכא מקרא דכי תבא בכרם רעד, ופסוק זה לאו לנתנת רשות לפועל הוא דאתא דמותר לאכול ואין בו משום גזל, אלא עשה הוא לבעל הבית שיניחו לאכול, ואם לא הניח שכירו לאכול ביטל עשה זו, וכמ"ש הרמב"ם פ"ב דשכירות [ה"א] ובספר החינוך, אלא בוודאי צ"ל דהק"ו הוא להלקותו, וא"כ קשה הא אין מזהירין. ומכח זה הוכיח כסברת הרב המגיד דכל היכא דאיכא עשה שפיר מזהירין מן הדין אף להלקותו, ע"ש שכתב דלשיטתו לא יתיישב הך ק"ו דבסמוך דשור אוכל במחובר, דשם לא שייך הך טעמא דעשה, ובשער המלך ח"ב דף קל"ד ע"ב [מאכלות אסורות פ"ב ה"ב] כתב דאף ה"ה לא אמר אלא בלאו הבא מכלל עשה אבל לא בעשה, וכמו שכתב הרב מוצל מאש בסימן כ', וכבר כתב הרב דברי אמת בדף נ"ג [קונטרס ששי] שלא הבין מה חילוק יש בין לאו הבא מכלל עשה לעשה, ע"ש, ובשער המלך תירץ דלעולם הק"ו אתא לאיסור לאו נוסף על העשה, ותירץ הגמרא דמכנפשיך ממעטינן איסור לאו אבל איסור עשה כדקאי קאי, וכ"כ הרא"ם בפ' שמיני. ויש לפקפק על זה דניהי די"ל דנ"מ בין איסור לאו לאיסור עשה לענין פסול עדות ולשארי דברים, (ומיהו לענין

לאויזן שאין בהם מלקות פסולין מדרבנן ולא ה' צריך התורה למעטי). מ"מ השתא דחזינן דהתורה מיעטה מכנפשיך איסור לאו, ודילמא גם מעשה מיעטה, דליכא איסור כלל על בעל הבית, רק נתינת רשות לפועל הוא דאין בו משום גזל, בשלמא אם נאמר דהק"ו הוא למלקות, שפיר מסתברא דלא מיעט רק מדין מלקות, אבל השתא דלאו ועשה הכל איסורא בעלמא, מאי חזית למימר דמיעט מהך איסור ולא מהך איסור כיון דיש לפרש הפסוק נתינת רשות הוא, ועיין בתשובת הרשב"א סימן רנ"ב וסימן רנ"ו דדעת השואל שם מדאמרינן בס"פ הפרה [ב"ק נד, ב] להנחה הקשתיו ולא לדבר אחר, א"כ בפריקה וטעינה וחסימה וכל הדברים אי אפשר למילף משבת ושאר מקומות, דאמרינן דנוהג בכל דבר, אמנם הרשב"א דחה דבריו, וכתב דהיכא דאיכא טעמא שפיר י"ל דמרבין הכל, ומה דאמרינן להנחה הקשתיו ולא לדבר אחר, לא בא למעט הכל רק התם גבי כלאים, ולפיכך פסק דפריקה וטעינה נוהג באדם, וכבר כתבתי זה לעיל בדף ל"ג, **מעשה לדעת הרשב"א י"ל כיון דמצינו בכל דבר דאדם שוה לבהמה כמו בפריקה וטעינה ושאר דברי' כל היכא דאיכא טעם בדבר, א"כ הכא דאיכא ק"ו בוודאי י"ל דלאו דוקא אדם אלא כל דבר, וא"כ הוה זה רק גילוי מילתא בעלמא, דהא וודאי כל הני דילפינן בס"פ הפרה דנוהגים בכל דבר לוקין עליהם, וא"כ ה"נ נאמר דלוקין עליהם, ולהכי הוצרך לתרץ דהתורה מיעטה מכנפשיך, וא"כ הוי חסימה בכלל המיעוט דלהנחה הקשתיו, ולפ"ז גם הקושיא של הרב משנה למלך על ויד' שור אוכל במחובר ג"כ מתורץ, דשם ג"כ נאמר דגילוי מילתא בעלמא הוא כיון דמצינו באדם כן, ואדם ובהמה שוין לכל הדברים היכא דליכא מיעוט מפורש, וע"ש בשער המלך ובדברי אמת ובש"ת הרשב"א שם, קהלת יעקב מ"ד ע"א.**

17. חדושי הריטב"א (מיוחס לו) מסכת בבא מציעא דף פח עמוד ב

שם ויהא שור מצוה להחיותו. פי' ודאי יכול לשוחטו כשירצה דכתב וזבחת מבקרך ומצאנך אלא כשלא ירצה לשוחטו יהא מצוה להחיותו. אי נמי הכי קאמר ויהא שור שאינו שלו מצוה להחיותו.

18. חתם סופר על בבא מציעא דף פח/ב

שור שאתה מצווה על חסימתו אינו דין שאתה מצווה להחיותו. ר"ל כשאינו צריך לשוחטו למאכלך שאסור לגרום לו טריפות כשיטת רש"י פ"ק דע"ז י"א ע"א ותוס' שם ד"ה עיקור וכו' וצער בעלי חיים נמי אסור וה"א שיהי' מצווה נמי להחיותו אבל הא פשיטא כשצריך לו מותר לשוחטו כמו שמותר להרוג לאדם החייב מיתה דגם הבהמה לכך נוצרה ולשחיטה עומדת ומיושב קו' שיטה מקובצת:

19. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף פח עמוד ב

יד] ויהא שור מצווה להחיותו מקל וחומר - בחי' הריטב"א מקשה איך יתכן מצוה להחיות שור הרי מותר לשוחטו. ותירץ כשאינו רוצה לשוחטו יהיה מצוה להחיותו. א"נ כשהשור שלו מותר לשוחטו, וכשאינו שלו יהיה מצוה להחיותו. הבית אהרן מתרץ שמותר לשוחטו כיון שאין בזה צער בעלי חיים, אבל כשהשור חי ואין לו אוכל או שאר צער בע"ח, ס"ד שאיכא מצוה להחיותו. הדרכ"ד מקשה אם יש לשור צער, א"כ באמת מחויב להחיותו משום צער בע"ח. ותירץ דה"מ לצער בע"ח במעשה אבל בע"ח שמצטער בלי מעשה האדם כגון שהוא רעב, ליכא חיוב להחיותו.

1. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף פח עמוד ב

ד] רד"ה אם חסמת - קצצת דמים לא לאכול או בחזקה - לכאורה קשה אם קצץ דמים כדי שהפועל לא יאכל, א"כ הפועל לא יאכל מרצונו הטוב, ולמה מיקרי חסימה של בעה"ב. ואמנם כך סובר הסמ"ע [הנ"ל אות ג]. ובאילת השחר מקשה על רש"י בשלמא אילו הפועל לא היה יכול לחזור בו, אפשר לומר שבזמן העבודה הוא מחוסם, אבל אם הפועל יכול לחזור בו אלא שאינו רוצה לאכול כיון שרוצה להרויח מכסף שקצץ לו, א"כ מה שאינו אוכל זה בגלל שמעצמו נמנע לאכול.

המשנת יעב"ץ [סימן מד - ד] מתרץ ע"פ קושית המנ"ח [מצוה תקעו - ט] שמקשה איך יכול בעה"ב להתנות עם הפועל הרי הוי מתנה על מה שכתוב בתורה. ואף לפי ר' יהודה שמהני תנאי בדבר שבכמון, היינו משום שאיכא מחילה, אבל כאן אין הפועל יכול למחול על זכות אכילתו, שאין הפועל זוכה לפני זמן אכילתו וא"כ הוי דבר שלא בא לעולם, [מיהו י"ל שהכא הפועל יכול להסתלק מזכותו, וסילוק מהני בדבר שלא בא לעולם כמש"כ התוס' ב"ב מט. ד"ה וכדרב]. ועוד דתנן במשנה [צג א] שיכול להתנות וסתם משנה ר"מ, וקשה שהוי מתנה על מש"כ בתורה. ומתוך המשנ"י שזה כוונת רש"י שכאן ילפינן מקרא דנפשיך, שהפועל יכול למחול על זכות האכילה ואינו מתנה על מש"כ בתורה. והמאירי אצלנו כתב שמהני תנאי שלא יאכל כיון שהוי דבר שבכמון.